

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הר"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חגים סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ח ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

מסכת בבא בתרא קס"ג-קס"ט

בס"ד, ט"ז שבט תש"ע

גליון מס' 558

השבוע בגליון

- ההבדל בין חייט למלמד תינוקות
- גביית הוצאות משפט בבית דין - באלו מקרים
- בעל דין סרבן חייב לשאת בהוצאות שנגרמו בעטייו
- הפולמוס על תפקידם של עדי הקידושין
- השפעתה של אות אחת שנשמטה מפסק הלכה

- שחרור בערבות תמורת התחייבות ממון לצדקה
- מי יקנה את השעון?

- קונה נכבד, ספר זה אינו מוגה כלל
- מבצע הנוכלות של קבוצת זייפנים
- תביעת ממון באמצעות שטר שלא נקוב בו סכום כל שהוא
- תוקפן ההלכתי של המחאות "פתחות"
- על מי מוטל לקנות "כלי שעות" למלמד ב"חידר"

דבר העורך

שוק מחנה יהודה

שוק מחנה יהודה, מי לא מכיר. תפוזים עסיסיים ותפוחים טריים מקבלים את פניהם של באי שוק מחנה יהודה בירושלים. מארג צבעוני של פירות ריחניים פרוס בין הסמטאות הצרות והצפופות, שמספקות את צרכי מחייתם של רבים מתושבי ירושלים זה שנים רבות. אותם דוכנים ואותם מוכרים, כך נדמה, עומדים על מקומם זה עידן ועידנים. המוכרים מסדרים את מרכולתם במומחיות שנרכשה מלידה, וערימות ערימות של פירות חיים ועסיסיים קורצים למבקר ומזמינים אותו להכניסם לסליו. תענוג מיוחד חווה העובר בימי הקיץ בין דוכני הפירות. קריירות נעימה נודפת מתוך החנויות האפלות קמעה, שבהן מאחסנים הרוכלים את סחורתם, והריאות מתמלאות בניחוחם הצונן של פירות ארץ ישראל. בכל ימות השנה, קל וחומר בימי הקיץ, אין ירושלמי שיכול לקצר את דרכו דרך השוק ואינו עושה זאת. אין ירושלמי שאינו עושה זאת, אמרנו? אחד היה. יחיד ומיוחד.

היה זה באחד מימי הקיץ הלוהטים שהעניקה השמש לעיר דוד. פיסת ענן לא נראתה באופק ונדמה היה כי הקיץ ימשך לעולם.

אותה שעה, כאשר מרבית בני ירושלים הסתתרו בבתי האבן הצוננים ושלווה כפויה נפלה על העיר, שרך את רגליו ברחוב סמוך לשוק מחנה יהודה ישיש הדור פנים שנתמך במלווהו. פסיעה אחר פסיעה צעדו השניים על המדרכה שפלטה את חומה, ועשו את דרכם באיטיות לעבר ישיבת "עץ חיים" השוכנת בקרבת השוק.

אט אט התקרבו השניים לעבר שוק מחנה יהודה, והמלווה כיוון את צעדיו לפתח השוק, במטרה לקצר את הדרך לישיבה במעבר דרך הסמטאות המוצלות ובין דוכני הפירות העסיסיים. שם יוכלו לעצור

דף קסה/א רוב בגזל

קונה נכבד, ספר זה אינו מוגה כלל
"רוב בגזל!"

עדות עגומה זו אומר בגמרתנו רב יהודה בשם רב, וכהסברו של רשב"ם (ד"ה "רוב בגזל"), כוונתו היא שרוב בני האדם כשהם מנהלים משא ומתן מסחרי, מורים היתר לעצמם למנוע מחבריהם רווח הראוי להגיע לידיהם. כלומר: רמאות, גניבת דעת ותככים בענייני ממונות - בכלל גזל המה. עוון הגזל כה חמור, עד שברגע הנשגב ביותר בשנה, בטרם נעילת שערי רחמים בשלהי יום הכיפורים, כשעינינו נשואות למרום אנו זועקים: "למען נחדל מעושיך ידינו".

בספרו "שפת תמים" (פ"ג), הוכיח רבינו ישראל מאיר הכהן זצ"ל, כי גם הגורם לגזל נחשב כמי שגזל, ואכן, ה"חפץ חיים" שהיה נאה דורש ונאה מקיים, נודע בזהירותו המופלגת מן הגזל ומסעיפיו, וזהירות זו נודעה בהתנהגותו בענייני ספריו.

כאשר ה"חפץ חיים" הדפיס את חיבורו "משנה ברורה", הוא ישב בוורשא בירת פולין, ובכל יום הוא נכנס לבית הדפוס כדי לוודא שלא יצאו לשוק עמודים מטושטשים או פגומים. לשם כך הוא ביטל מלימודו חדשים אחדים, ולאחר מכן הוא סמך על בדיקת בנו. כאשר נודע לו כי למרות ההשגחה המרובה נמכר עותק מספרו שהכיל מספר עמודים משובשים, הוא הריץ מכתב חריף לבנו, לאמר: "מה עשית לי בני? כל ימי דאגתי להנצל מאבק גזל, אבל בגזל גמור לא עלה על דעתי שאכשלו! ועל ידך נפלתי בפח של גזל גמור!" מיד ציווה ה"חפץ חיים" להדפיס מחדש את העמודים המשובשים ולפרסם בעיתונות, כי כל מי שרכש מהדורה פגומה יודיענו על כך ויקבל בדואר את העמודים המתוקנים ("מכתבי החפץ חיים" עמ' 30).

לא ידע ה"חפץ חיים" רוגע לנפשו, עד אשר שכר מגיהים מיוחדים, שיסרקו כל דף מספריו המודפסים, ובתום עבודתם יציינו על הדף הראשון "מוגה" ("החפץ חיים ופעליו", חלק א' פ' ל"ב). עד היום ניתן לראות ספרים מתקופת ה"חפץ חיים" בעלי ציון זה.

בעיית השיבושים בהדפסות הטרידה גם את מנוחתם של גדולי תורה אחרים. כך אנו מוצאים בעמוד השער של הספר "לב אליהו", אשר יצא לאור על ידי תלמידי הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל, ובראשם המגיד הירושלמי רבי שלום מרדכי הכהן שבדרון זצ"ל, את ההודעה הבאה: "קונה נכבד, הספר הזה אינו מוגה, ואינני מקבל עליו שום אחריות - המו"ל..."

אין בידינו ידיעה ברורה עד מה היתה חמורה הטעות שנתגלתה על ידי ה"חפץ חיים" במהדורה שהוציא לאור, אולם ממכתבו של הסטיפלפר זצ"ל אנו למדים, כי מכירת ספר הכולל טעויות קטנות

עילוי נשמת

הר"ר **דב בוריס קורצמן** ז"ל
ב"ר יוסף לייב ז"ל
נלב"ע ט"ז בשבט תשס"ח
תנצב"ה

הונצח ע"י משפחת קורצמן שיחיו - בני ברק

עילוי נשמת

מרת **שרה סיבוני** ע"ה
בת אסתר ע"ה
נלב"ע כ' בשבט תשס"ה
תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידנו
הר"ר **שמעון סיבוני** ומשפ' שיחיו

עילוי נשמת

הר"ר **שמעון פלס** ז"ל
ב"ר אליהו ז"ל
נלב"ע כ"א בשבט תשס"ח
תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

נר ה'

נשמת אדם

לעילוי נשמת

הר"ר **יצחק איזנברג** ז"ל ב"ר מרדכי ז"ל
נלב"ע י"ח בשבט תשנ"ז **תנצב"ה**
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

אשר אינן פוגמות ביכלתו של הקורא לפענח את הכתוב, אינה נחשבת גזל. זאת, מאחר שכל הרוכש ספר יודע כי מלאכת ההדפסה מורכבת, ועלולים לחול שיבושים מסויימים. לדעתו ספר שאינו חסר עמודים שלמים, ניתן למכירה גם אם נפלו בו פגמים. לפיכך, כאשר הוא גילה כי במהדורה שלמה מספרו "קהילות יעקב", נמחקו האותיות האחרונות של אחד העמודים, הוא לא חשש להמשיך למכור מהדורה זו, במיוחד לאחר שהעדר אותיות אלו לא מנע את הבנת הנקרא ("קריינא דאגרתא חלק א' עמ' שנ"א). כמוכּוּב, שהדבר אמור לגבי אדם שמוציא ספר חדש לאור, אך אין אדם רשאי למכור סידורים פגומים, שהרי בשוק גם ישנם סידורים טובים שעברו הגהות מדוקדקות והכל יודעים שאין בהם טעויות.

האמור לעיל, הוא טיפה מן הים בנושא רחב זה. במסכת ברכות (א/ו) מבואר כי מי שאינו מחזיר שלום לחבירו שהקדים לו שלום, נקרא גזלן. מכאן יש להבין, כי גם נטילות מסוג זה נחשבות גזל (ספר "ממון כשר"). על רבי אלעזר שולביץ זצ"ל, ראש ישיבת לומז'א, מסופר כי עמד פעם להתפלל שמונה עשרה בפתח בית כנסת, ורבי ישראל מסלנט, שעמד במקום סמוך, ניגש אליו ולחש באזניו תוך כדי תפילתו: "גזלן! גזלן! הרי בית הכנסת מלא מפה לפה, והנך גוזל את אווירם של המתפללים!"... רבי אלעזר שולביץ הפסיק את תפילתו ועבר למקום אחר ("לב אליהו", בראשית). בדומה לכך, אבל בכיוון הפוך, מסופר על הגאון מוילנא זצ"ל, שהקפיד להגיף את דלת בית המרחץ מיד עם כניסתו למקום, מחשש ל"גזילת" האויר החם בעת פתיחת הדלת... (תוספת מעשה רב ס"ק כ"ט). לדעת ה"חפץ חיים", אף הנהגה מסועדת חתן ואינו משמחו, שעליו נאמר בגמרא (ברכות שם) שהוא "עובר בחמשה קולות", הכוונה היא לחשש גזל! ("מכתבי חפץ חיים" בסוף הספר עמ' מ"ו).

דף קס"א/א האי מאן דבעי למחוי חתימות ידיה בבי דינא לא לחוי בסוף מגילתא

מבצע הנוכלות של קבוצת זייפנים

לפני שנים אחדות רעשה ירושלים התורנית כאשר הוגשה תביעה בבית דין כנגד תלמיד חכם מכובד, ולפיה הוא נדרש לפרוע סכום גבוה מאד, בהתאם לשטר חוב שעליו התנוססה חתימתו. הלה לא הכחיש את חתימתו על השטר, אך טען בלהט כי מעולם לא לווה סכום זה! דייני בית הדין שהבחינו במקרה המוזר שלפניהם, מינו צוות בדיקה מיוחד שהצליח לגלות, כי התובע משתייך לקבוצת נוכלים, שהגתה זיוף מקורי. לנוכלים אלו נודע כי אותו תלמיד חכם נהג לחתום את שמו באמצע הדף הראשון של כל ספר מספריו הרבים. כך, לא נותר לזייפנים כי אם לשאול ממנו ספר, לתלוש את הדף הראשון ולכתוב שטר חוב הגון מעל החתימה...

אכן, בסוגייתנו ממליץ אב"י לאדם הנדרש לחתום את שמו, שיעשה זאת בראש הגליון, כדי למנוע אפשרות שמעל חתימתו יוסיפו דברים שלא היו ולא נבראו. הריטב"א בסוגייתנו מבהיר, כי הזהרתו של אב"י נובעת מהתבוננות בנפש האדם וחיוזי התנהגותו בשעות בלתי צפויות. שהנה, לכאורה, אין בסיס לחששו של אב"י, שכן, אדם הטוען "פרעת" כנגד כתב ידו, נאמן הוא [בשונה משטר החתום על ידי עדים]. ואם כן, גם כאשר יוצג שטר כזב לפני החותם, הוא יוכל לטעון "פרעת" ולהפטר? אולם, הריטב"א מבאר, שאב"י ירד לסוף דעתם של בני אדם. באופן טבעי, כאשר אדם נחשף לעלילת שקר מעין זו, תגובתו הספונטנית היא "שקר! לא היו דברים מעולם!". מכאן ואילך, אין הוא נאמן לטעון "פרעת", שהרי, האומר "לא לוויית", מודה בזאת שלא פרע את החוב מעולם... לפיכך, טוב יעשה אדם אם ימנע שימוש בלתי ראוי בחתימת ידו (לעיל א/א, כתובות פח/א. ועיין ב"שולחן ערוך" חו"מ סימן ס"ט סעיף ב' ובש"ך שם ס"ק ק').

תביעת ממון באמצעות שטר שלא נקוב בו סכום כל שהוא: מקרה מעניין מובא בספרו של בעל ה"לבושים" ("לבוש עיר שושן" סימן מ"ח). לפני כארבע מאות ועשרים שנה טען אדם בפני בית דין, כי חבירו חייב לו סכום מסויים, וכראיה לדבריו הוא הציג **שטר חלק**, אשר בתחתיתו התנוססה לראווה חתימתו של הנתבע. "שטר חלק זה", טען התובע, "נמסר לידי על ידי הנתבע, משום שהוא האמין לי שאמלא בעצמי את הסכום אותו הוא חייב לי!" התובע אף המשיך וטען כי לו היה שקרן, יכול היה למלא בעצמו כל סכום שהיה עולה על דעתו ולפיכך יש להאמינו על הסכום שהוא תובע. אך בעל ה"לבושים" דחה את התביעה על הסף, שכן, "השוטה שבבני אדם לא יעשה כן", להפקיד שטר חתום וחלק ביד אחר, ואין לנו אלא לשער ששטר זה אבד מידו של הנתבע, ואין התובע נאמן לטעון שהנתבע הפקיד שטר ריק בידו. הוא אף מסיים את תשובתו בביטוי חריף, כי הנותן לאחר שטר ריק בחתימת ידו "אין זה אלא פתי המאמין לכל דבר, או משוגע, ובכלל שוטה ייחשב. ואין במעשיו של אדם כזה כלום".

תוקפן ההלכתי של המחאות "פתוחות": למרות הכל, בימינו, שונים הדברים ונידון זה אקטואלי ביותר, משום שבני אדם נוהגים להפקיד אצל אחרים המחאות "פתוחות" שאינן נקובות בסכום, כגון, הרוכש חפץ לפי שער החליפין של מטבע חוץ שיהיה ידוע בעתיד ביום פלוני, או הלווה כספים במוסד של גמ"ח ומפקיד בידי המלווה מספר המחאות "פתוחות" שיירשם בהן סכום ההחזר כפי שער החליפין שיהיה ידוע ביום הפירעון. לפיכך, יש לברר את תקפה ההלכתי של תביעת ממון על ידי תובע המציג המחאה חתומה אשר אינה נקובה בסכום כל שהוא. מדברי הפוסקים עולה, כי אם נהוג להשאיר בידי הזולת המחאה "פתוחה", נאמן המחזיק בהמחאה לתבוע את בעליה על כל סכום שננקב על ידו. תקנה זו מעוגנת גם בסעיף 19 (א) לפקודת השטרות: "היה השטר חסר פרט מהותי, האדם המחזיק בו יש לו רשות להשלים את החסר, ככל שנראה לו". נמצא, שמאחר שהמחזיק בהמחאה רשאי למלא בה את הסכום "ככל שנראה לו" הוא נאמן לתבוע את בעל המחאה, גם כאשר סכום התביעה אינו נקוב בה (עיי' "משפטיך ליעקב חלק א' סימן כ"ב אות ו').

לרגעים מספר מן המאמץ הכבד ולאגור כוחות מחודשים בצילו של שק עבה שנפרס כסכה מעל אבטיחים מגודלים שהוצגו לראווה.

לתדהמת המלווה, הוא חש כי הישיש מושך את ידו שמאלה, הרחק מפתח השוק, בעדינות יתירה ניסה הבחור לכוון שנית את צעדי הישיש לעבר הצל הקסום, אך הלה בשלו, מושך חלושות לעבר המדרכה.

"רבי," ניסה המלווה את כוחו, "אולי נלך דרך השוק? משם קצרה הדרך אל הישיבה, וגם החום אינו מעיק כל כך. ההליכה המאמצת בחום הנורא אינה מוסיפה מאומה לבריאותו של הרב", הסיף המלווה, כשבעיניו דאגה כנה לשלום רבו הנערץ. **"אי אפשר,"** פלט הישיש. "גם אני הייתי רוצה ללכת דרך השוק, אבל אין אפשרות". צייתן כתמיד המשיך המלווה לפסוע עם רבו, הלא הוא **הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל**, ראש ישיבת עץ חיים, ברחובות ירושלים היוקדים, והיתה כל פסיעה שפסע המלווה עם רבו הנערץ כספר מוסר מלא כרימון.

"הבט," הפטיר הגאון, "חז"ל אומרים, שאסור לאדם לעמוד בצד שדה חבירו ולהביט בתבואה הזרהבה שצמחת בה, כדי שהוא לא יטיל עין הרע בתבואה (בבא בתרא ב/ב). נכון, חם היום, חם מאד. אבל כיצד אוכל להלך בין הדוכנים ולהביט בפירות העסיסיים? הרי חז"ל ציוונו שלא לעשות כן, מחשש שנוזק אותם. שומה עלינו, איפוא, להלך סחור סחור, ובלבד שלא לעבור על דברי חז"ל!"

"המשכנו לצעוד ברחובה של עיר", סיפר המלווה לימים, "אך מאותו רגע ואילך, לא חום חשתי וגם צל לא ביקשתי לו. חסיתי בצילו של ענק רוחני שהאציל עלי בטובו מעט מאוצרותיו, והשכלתי ללמוד כי התורה היא נשמת אפנו. דברי חז"ל הקדושים נארגים עם מהלך החיים במטווה אחד. אין אלה שני תלמים שונים, התורה מחד גיסא והחיים מאידך גיסא. להיפך, הכל מקשה אחת.

הגע בעצמך. ישיש תשוש. עשרות רבות של שנים מאחרויו. הקנאה ממנו והלאה. ראשו ומעיניו נתונים במבועי התורה והחכמה בלבד. כלום חשש שמא יביט בעין לא טובה באבטיחים העסיסיים? שמא ניקר בליבו ספק כי חלילה וחס תצר עינו באפרסק בשל, או באשכול ענבים מלא וגדוש? לא ולא. אלא שהגאון השריש את דברי התורה בקרבו, עד שהם הפכו לחלק בלתי נפרד מישותו, ובכל עת ובכל מצב לא הניחה לו נפשו הזכה לסטות מדבריהם ולהתעלם מהדרכתם. **יהי** רצון שדברי התורה שאנו לומדים יכו שורש בנפשנו פנימה ויקנו אחיזה בלבבות. זוהי תכלית לימוד התורה, שהאדם יחיה "חיי תורה" על ידי שיקנה וירכוש את קנייני התורה, ובעזרת ה' נזכה "לקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה".

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף קסד/ב כלך מלשון הרע **לשון הרע - על שום מה?** כל שפה נקראת על שם העם הדובר בה, כגון, לשון יוונית, לשון רומית וכדומה. לא לחינם שפתם של הולכי רכיל מכונה "לשון הרע". הרכילות היא שפתו של הרע... (הגה"צ רבי בן ציון במברגר זצ"ל, מנהל רוחני של ישיבת פונוביז').

דף קסד/ב ועיון תפלה

סגולת ספר הגן

"מגן אברהם" ("שולחן ערוך" או"ח סי' צ"ח) מביא בחיבורו: "כתוב בספר הגן, לבטל מחשבה

דף קס"ז/ב והלוה נותן שכר... והלווקח נותן שכר

על מי מוטל לקנות "כלי שעות" למלמד ב"חידר"

במשנתנו מבוארת תקנת חכמים, כי הוצאות שטר שנכתב מוטלות על מי שהשטר נכתב לתועלתו. לפיכך, הלווה משלם את דמי שטר החוב, שהרי הוצאת המעות נעשית עבורו. כמו כן, על הקונה לשלם את דמי שטר המקח, שכן, לתועלתו נכתב שטר זה. בעל "משך חכמה" (סוף פ' בה) מביא לכך מקור מהנביא (ירמיהו לב') המספר שירמיהו רכש שדה מבן דודו חנמאל בן שלום, ואמר הנביא ירמיהו "ואכתב בספר ואחתם", למרות שהמוכר הוא שכותב את שטר המכירה. אין זאת, אלא שירמיהו הנביא מימן את שכר הסופר, כאמור במשנתנו.

שחרור בערבות תמורת התחייבות ממון לצדקה: על היקף דין זה אנו למדים משאלה שהוצגה לרבינו הרא"ש על ידי בנו רבי יחיאל (ראה במגיה). היה זה כאשר בית הדין חשש כי שמעון לא יופיע לדיון שנקבע להערך במועד מסויים, והוא דרש משמעון קבלת ערבות להגעתו המתוכננת. חבירו של שמעון, חתם, איפוא, בפני בית הדין על שטר בו נכתב, כי אם שמעון לא יופיע לדיון, הערב יתן אלף זוז לצדקה. אלא שבתוך כך התעוררה שאלה מי ישא בדמי כתיבת השטר - שמעון, בעל דינו, או חבירו הערב. תחילה פסק הרא"ש שבעל דינו של שמעון חייב בתשלום זה, שהרי לתועלתו נכתבה הערבות. אולם, לאחר שהוברר לרא"ש כי לא היה לשמעון כל בעל דין, אלא "שמעון חטא ורצה הקהל ליתנו בבית הסוהר עד שיתברר הדבר וידונוהו", שינה הרא"ש את פסקו והכריע כי שמעון, שהוא הנהנה מן הערבות, ישלם לסופר את דמי כתיבת השטר (שו"ת הרא"ש כלל י"ג סימן ב' ג).

מי יקנה את השעון? לפני כחמש מאות שנה התגלע ויכוח בין מלמד דרדקי לבין אחד מהורי תלמידיו. אותו מלמד נשכר ללמד את הילד מספר שעות בכל יום. לשם כך היה צורך ברכישת "מורה שעות" שיוצב בחדר הלימוד, כדי להיוודע מתי מסתיימות שעות הלימוד. האב טען כי מימון היכלי מוטל על המלמד, אך הלה התנגד לדרישה זו וטען כי האב חייב לשאת בנטל זה.

רבי ישראל ב"ר פתחיה איסרלין, בעל "תרומת הדשן" פסק, כי על אבי התלמיד לרכוש את השעון. אולם, תלמידו, רבי ישראל ב"ר חיים מברונא, תמה על כך. שכן, לכאורה, כשם שהשוכר חייב לתפירת חליפה אינו צריך לרכוש לו מחט, וכשם שהשוכר סופר סת"ם אינו צריך להשיג קולמוס עבורו, מאחר שכל בעלי האומנות נשכרים עם כלי אומנותם, כך ישלם נא המלמד את דמי השעון הנזקק לו למלאכתו.

ההבדל בין חייט למלמד תינוקות: אין זאת, משער מהר"י מברונא (שו"ת מהר"י מברונא סימן קס"ז), אלא משום שיש לחלק בין תפקיד השעון אצל המלמד לתפקיד המחט אצל החייט. חייט ללא מחט אינו חייט, וסופר ללא קולמוס אינו סופר, משום שאינם יכולים לעסוק במלאכתם ללא כלים אלו. לעומתם, המלמד אינו זקוק לשעון לצורך מלאכתו, מאחר שכוחו אינו אלא בפיו. תפקיד השעון אינו אלא כדי לדעת מתי עליו לסיים את תפקידו. לפיכך, אי אפשר לחייבו לממן את דמי רכישת השעון, שכן, רשאי הוא לטעון שבידו לשער בעצמו את משך זמן הלימוד, ואם אין אבי הילד מאמינו, אזי, כלשון מהר"י ברונא "קנה לך כלי שעה ואלמוד אצלו" [השעונים, 'מורי השעות' באותן שנים, לא היו ניידים...].

דף קס"ז/ב ושניהם נותנין שכר

גביית הוצאות משפט בבית דין - באלו מקרים

בין אומות העולם מקובל, שבית המשפט מחייב בהוצאות המשפט את היוצא חייב במשפט. בהוצאות אלו גלומים שכר השופטים, שכר עורכי הדין של הצד השני, ועוד. מהי השקפת התורה על אודות חיוב זה, וכיצד נוהגים בדיני תורה המתנהלים לאור ההלכה הצרופה? על כך ועוד בשורות הבאות.

מבואר בסוגייתנו שסופרי בית הדין נהגו לכתוב את הטענות שהעלו הצדדים במהלך הדיון בפני בית הדין, כפי שאומר הרשב"ם (ד"ה "שטרי טענתא") "כדי שלא יהו טוענין וחוזרין וטוענין". משנתנו קובעת שתשלום דמי כתיבה זו מוטל על שני הצדדים המתדיינים, התובע והנתבע, באופן שווה. מכך הסיק הריב"ש (שו"ת סימן רכ"ב), כי גם תשלום הוצאות בית הדין יחולק במידה שווה בין הצדדים לדיון, ואין להשיתו על המפסיד בדין בלבד, שכן הן התובע והן הנתבע הזדקקו לשירותיו של בית הדין כדי לברר את עניין התביעה ביניהם, ולפיכך עליהם לשאת בנטל יחד.

בעל דין סרבן חייב לשאת בהוצאות שנגרמו בעטיו: אמנם, הריב"ש מצייין, כי אם הנתבע הוא "סרבן" הגורם בהתנהגותו להוצאות מיותרות לתובע, כגון, הוצאת "כתב סירוב" וכדומה, הוא נחשב כמזיק בפשיעה [בגרמין] ועליו לממן את ההוצאות שנגרמו בעטיו. זאת, ועוד: כאשר מתברר לבית הדין שאין ממש בתביעת התובע וכל מטרתה לקנטר את הנתבע בלבד, אין הנתבע צריך לשאת בהוצאות בית הדין, אלא התובע הקנטרן ישא בהוצאות אלו (הגאון מקוטנא "ישועות ישראל" ח"מ סימן י"ד בעין משפט ס"ק י"ד).

עדיין נותר לנו לברר, אם במקרים מעין אלו רשאי הנתבע לחייב את התובע גם בתשלום שכר הוצאותיו שלו, כגון, שכר טוען רבני וכדומה. מדברי הפוסקים עולה, כי אין לחייב את התובע על כך, מאחר שהוצאה מעין זו אינה נכפית על הנתבע, שהרי הוא רשאי לייצג את עצמו בפני הדיינים. שכירת הטוען הרבני נעשית מרצונו ועל פי בחירתו, ואינה נחשבת כנזק ישיר שנגרם על ידי התובע. העולה מן הדברים, כי אם הותר לאדם לתבוע את חבירו בערכאות, והוא זכה בתביעתו, וכתוצאה מכך חוייב הנתבע בתשלום שכר עורך הדין של התובע, עליו לשוב לבית הדין שהתיר לו לפנות לערכאות, כדי שיורו לו אם הוא רשאי ליטול סכום זה מן הנתבע.

רעה בשעת התפלה יאמר ג' פעמים פי פי פי ואחר כך ירוק ג' פעמים, ולא ירוק לגמרי אך בדרך נחת, והלשון תהא בין שפתיים בשעת הרקיקה ובוודאי תלך המחשבה עכ"ל. ואינו נראה לי לעשות זה בתוך תפלת שמונה עשרה, דהוי הפסק, ומי יודע אם רפואה בדוקה היא".

לפני כמה וחמישים שנה נתפס צעיר משכיל, שהתפרסם לאחר מכן בשם לילינבלום, לסגולה זו, והוא כתב מאמר מלגלג בעיתון "הלבנון", בו גיחך על הסגולה לגירוש מחשבות רעות, עפ"ל. **הגאון** רבי מרדכי גימפל יפה זצ"ל, אב"ד ראזינא, ביקש מחתנו הגאון רבי יוסף זכריה שטרן זצ"ל, אב"ד שאווייל, להשיב מענה כהלכתו למחרף ומגדף זה, כדי שצעירים תמימים לא יפלו ברשתו. הגר"ז שטרן ביאר על פי מקורות, כי המילה "פי" היא ראשי תיבות פלטי - יוסף. שניהם, יוסף הצדיק ופלטי בן ליש (עיי' סנהדרין ט"ב) התגברו על יצרם ועמדו בניסיון. לפיכך, המבקש לגרש מחשבות רעות ממוחו, סגולה לו להזכיר את שמם (תשובה זו נדפסה בסוף ספרו "זכר יוסף" בקונטרס תהלוכות האגדות פ"ו).

לעילוי נשמת

הר"ר **אברהם יוסף אפרים הלוי** ז"ל

ב"ר חיים בצלאל ז"ל נלב"ע י"ט בשבט תשנ"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ידידינו

הר"ר **ישראל לוי ומשפ' שיחיו** - בני ברק

לעילוי נשמת

הר"ר **שמחה אריה אנסבנר** ז"ל

ב"ר ברוך מרדכי וציפוריה יבדלחט"א

נלב"ע אור ל"ז בשבט תשס"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **אליעזר וידר** ז"ל

ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע כ"א בשבט תש"ם

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ידידינו

הר"ר **דב וידר ומשפ' שיחיו** - נתניה

לעילוי נשמת

ר' **משה פריימן** ז"ל

ב"ר אליהו ז"ל נלב"ע י"ז בשבט תשס"ה

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **שרה מרגלית** ע"ה

(לבית גוטמן) ב"ר יעקב ז"ל

נלב"ע י"ט בשבט תשס"ה

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

ר' **ישעיהו עברוני** ז"ל

ב"ר מרדכי ודינה ז"ל נלב"ע ט"ו בשבט תשס"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

דף קסח/א האי צורבא מרבנן דאזיל לקדושי איתתא נידבר עם הארץ בהדיה דלמא מחלפו לה מיניה

הפולמוס על תפקידם של עדי הקידושין

בסוגייתנו ממליץ אב"י לתלמיד חכם העומד לקדש אשה, כי ייטיב לעשות אם יצרף למעמד הקידושין אדם אשר יודא כי אכן זו היא האשה המיועדת לו, מאחר שתלמידי חכמים עסוקים בתורה ושקועים בה ראשם ורובם, ויש לחשוש שמא הוחלפה הכלה המיועדת באשה אחרת.

בקשר לכך דנים הפוסקים, אם העדים אשר מעידים על מעשה הקידושין צריכים לראות את הכלה כדי למלא את תפקידם. לדעת המב"ט (שו"ת חלק א' סימן רכ"ז, ומביאו בנו המהר"ט בחידושי למסכת קידושין מב/א), חובה על העדים לעשות כן כדי שיוכלו להעיד שהיא זו שהתקדשה לחתן. למעשה, כמאתיים וחמישים שנה לפני המב"ט, כבר ציין רבי יהודה, בנו של הרא"ש, כי יש לעשות כן, כדי שיכירוה שהיא זו הנישאת לפלוני, ולאחר מכן ישובו ויכסו את פניה (שו"ת "זכרון יהודה" סימן צ"א).

אלא שלדעת בעל "אבני מילואים" (סימן ל"א ס"ק ד'), המב"ט התייחס בדבריו למקרה שהקידושין נערכים בחפזה ולא במעמד קהל רב. אולם, כאשר נשים רבות סובבות את הכלה, הרי יודעות הן מי היא, וממילא הוחזק הדבר שפלוגית היא הכלה וניתן לסמוך על חזקה זו, ואין העדים צריכים לראותה. אולם בשו"ת "חסד לאברהם" (למהר"א תאומים סימן קמ"א אה"ע סימן כ') מערער על סברה זו, שהרי נשים אינן כשרות לעדות, ואף אם הן יעידו בפני בית דין כי זו היא הכלה, אין בכך כלום. לפיכך הוא הנהיג בעירו כדעת המב"ט.

הנהגתו זו של בעל "החסד לאברהם" עוררה עליו התנגדות עזה מצד אחרונים רבים שטענו, כי אין זה מדרך הצניעות, וחלילה לשנות מן המנהג שלפיו העדים אינם צריכים לראותה (שו"ת "דברי חיים" אה"ע חלק ב' סימן ע"א, שו"ת בית שלמה אה"ע סימן ט'. שו"ת תורת חסד אה"ע סימן ח' אות ד', וע"ע קהלת יעקב לבעל "נתיבות המשפט" סימן ל"א סעיף א' וב"פתחי תשובה" סימן מ"ב ס"ק י"ב וס"ק י"ג).

השפעתה של אות אחת שנשמטה מפסק הלכה: בספר "מטה משה" (דיני הכנסת כלה אות ח') הביא בשם ספר "צידה לדרך", שיש מקומות שנהגו לראות את הכלה לפני הקידושין, "ובטוליטולא חזרו לנהוג כן ויישר כחם". לכאורה, דעתו כדעת המב"ט, שיש לגלות את פני הכלה. אולם, בגירסה חדשה יותר של הספר (מאמר ג' כלל ב' פ"א) הגירסה היא: "ובטוליטולא חזרו מלנהוג כן, ויישר כוחם". כלומר: הם חזרו בהם ממנהג זה ואין מוטל על העדים להביט בפני הכלה.

ראוי לציין, כי עד לימינו המנהגים בנושא זה חלוקים [ראה ב"אוצר הפוסקים" שהביא את הדעות בנידון].

דף קסז/א דלמא מזויף וכתב

העץ המזויף

רבי אהרן קוטלר זצ"ל, ראש ישיבת לייקווד, היה זהיר ביותר במידת האמת. פעם הראוהו ציור פרסומי של הישיבה, כולל האילנות שניטעו סביבה. ספר רבי אהרן ומצא, כי בציור שלושה עצים תחת שניים שהיו באמת. נחרד רבי אהרן ופסל את הציור.

"זיף הוא זה", אמר, "והתורה היא תורת אמת, וכל הדרכים לקיומה עליהן לבוא על ידי אמת בלבד"...

נסא דברכתא

מעומקא דליבא
נשגד בזאת ברכת מזל טוב
לרגל השמחה השרויה במעונם של
הרבנים מגידי השיעורים מבית מדרשנו

הרה"ג מיכאל ולדמן שליט"א
ביהמ"ד בית יצחק - רכסים
לרגל נישואי הבן

הרה"ג נתן חיים פישמן שליט"א
ביהמ"ד קהילת יעקב - רחובות
לרגל נישואי הבת

בברכת התורה ולומדיה
מאורות הדף היומי

הגיע!

מאורות הדף היומי נראה אחרת

**הדפסה בהירה
וחדשה**

**מאורות
ההלכה**

32 ₪ בלבד

ליחידה, בקניה מרוכזת של
10 גמרות ויותר.

המחיר לגמרא בודדת 35 ₪

חדש ממאורות!

מסכת סנהדרין

ללימוד הדף היומי עם הלכה למעשה.

הצטרפו לרבבות לומדי הדף היומי עם "מאורות ההלכה",
הלכות דיינים, סדר סיום התפילה, שליח-ציבור, קדיש, מנין עשרה וקביעת עיתים לתורה.

לפרטים והזמנות: 1-700-500-151